

СИСТЕМА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ ЗІ СПОРТИВНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ЮНАКІВ-КАРАТИСТІВ

У статті розглянуто систему взаємозв'язків мотивації досягнення зі спортивними результатами юнаків-каратистів на відповідальних змаганнях. Наведено коефіцієнти кореляції між категоріями мотивації досягнення та рівнем спортивної кваліфікації каратистів різних вікових груп, коефіцієнти кореляції між рівнем спортивної кваліфікації та результатами спортивних змагань юнаків-каратистів, співвідношення категорій самоактуалізації спортсменів на початку й після закінчення формульованого експерименту. Представлено рангові місця категорій самоактуалізації спортсменів на початку та після закінчення формульованого експерименту. Побудовані кореляційна плеяда між категоріями мотивації досягнення (прагнення до успіху) й рівнем спортивної кваліфікації, кореляційна плеяда між категоріями мотивації досягнення (уникнення невдачі) та рівнем спортивної кваліфікації юнаків-каратистів.

Ключові слова: категорія, мотивація досягнення, коефіцієнт кореляції, кореляційна плеяда, рівень спортивної кваліфікації, самоактуалізація, формульований експеримент, юнак-каратист.

Осыка К. С. Система взаимосвязей мотивации достижения со спортивными достижениями юношей-каратистов. В статье рассмотрена система взаимосвязей мотивации достижения со спортивными результатами юношей-каратистов на ответственных соревнованиях. Представлены коэффициенты корреляции между категориями мотивации достижения и уровнем спортивной квалификации каратистов разных возрастных групп, коэффициенты корреляции между уровнем спортивной квалификации и результатами спортивных соревнований юношей-каратистов, соотношение категорий самоактуализации спортсменов в начале и после окончания формирующего эксперимента. Приведены ранговые места категорий самоактуализации спортсменов в начале и после окончания формирующего эксперимента. Построены корреляционная плеяда между категориями мотивации достижения (стремление к успеху) и уровнем спортивной квалификации, корреляционная плеяда между категориями мотивации достижения (избегание неудач) и уровнем спортивной квалификации юношей-каратистов.

Ключевые слова: категория, мотивация достижения, коэффициент корреляции, корреляционная плеяда, уровень спортивной квалификации, самоактуализация, формирующий эксперимент, юноша-каратист.

Osyka K. S. System of Interconnections of the Achievement Motivation with the Sports Results of the Young Karate Enthusiasts. System of interconnections of the achievement motivation with the sports results of the young

karate enthusiasts during the crucial competitions is considered in the article. Correlation coefficients between different categories of the achievement motivation and the level of the sports qualification of the karate enthusiasts of different age groups as well as correlation coefficients between the level of sports qualification and the results of the sport competitions of the young karate enthusiasts and the correlation of the categories of self-actualization of sportsmen at the beginning and at the end of the formation experiment are represented in the article. Rank places of the categories of self-actualization of sportsmen at the beginning and at the end of the formation experiment are represented. Galaxy correlation between achievement motivation (desire for success) categories and the level of sports qualification as well as the galaxy correlation between the achievement motivation categories (avoidance of failure) and the sports qualification level of the young karate enthusiasts was constructed.

Key words: category, achievement motivation, correlation coefficient, correlation galaxy, level of sports qualification, self-actualization, formation experiment, young karate enthusiast.

Постановка наукової проблеми та її значення. Юнацький вік – найбільш сенситивний щодо становлення особистості спортсмена, зокрема каратиста, на шляху до вищих спортивних досягнень. Мотивація досягнення активно впливає на широке коло думок, відчуттів, поведінки спортсмена, на результативність його спортивної діяльності. Ключовими в цьому процесі є вибір партнерів, зусилля для досягнення цілей, інтенсивність зусиль, наполегливість у випадку невдачі. Каратисти, які досягають значних успіхів на татамі, прагнуть до змагальних випробувань, віддають перевагу проміжному ризику й краще виступають у ситуації оцінювання. Каратисти, котрі не досягають значних успіхів у спортивній діяльності, уникають змагальних ситуацій, проміжного ризику та гірше виступають при оцінюванні. Проблема взаємозв'язків мотивації досягнення зі спортивними результатами юнаків-каратистів є актуальною, особливо в площині змагального процесу.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Визначається, що в досягненні високих спортивних результатів велику роль відіграє мотивація спортивної діяльності, зокрема мотивація досягнення. У зарубіжній і вітчизняній психології проблема мотивації досягнення привернула до себе увагу широкого кола дослідників (Д. Аткинсон, Р. Бірні, Л. В. Бороздіна, В. М. Ботов, В. К. Гербачевський, С. С. Занюк, Т. В. Корнілова, І. М. Палей, Т. В. Пальчик, М. Ш. Магомед-Емінов, Д. Мак-Клелланд, Л. Г. Матвєєва, Г. Мюррей, Х. Хекхаузен).

Вагомий внесок у дослідження мотиваційно-потребової сфери особистості, внутрішньої мотивації, сенсоутворення, цілепокладання, самоактуалізації, самодетермінації, регуляції та саморегуляції поведінки зробила київська психологічна школа, представниками якої є М. І. Алексєєва, Г. О. Балл, М. Й. Боришевський, С. С. Занюк, В. В. Клименко, О. П. Колісник, Г. С. Костюк, С. Д. Максименко, В. О. Моляко, С. Г. Москвичов, В. В. Рибалка, Ю. М. Швалб.

Мотивацію досягнення в спортивній діяльності вивчали Б. Вайнер, Д. Гоулд, Л. П. Дмитриєнкова, Б. Дж. Кретті, Р. Мартенс, Р. І. Спектор, В. Й. Степанський, Р. С. Уейнберг, Ф. Хайдер, Б. Б. Шаповалов. У дослідженнях доведено досить складні зв'язки між мотивацією досягнення та результатами спортивних змагань, простежено позитивний і негативний їх вплив на особистість спортсмена в конкретних тренувальних та змагальних ситуаціях.

Формування мети та завдань статті. Мета дослідження – вивчення взаємозв'язків мотивації досягнення зі спортивними результатами юнаків-каратистів та категорій самоактуалізації спортсменів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснено аналіз кореляцій отриманих між категоріями мотивації досягнення (прагнення до успіху та уникнення невдачі) [4] й рівнем спортивної кваліфікації при дослідженні вибірки юнаків-каратистів. Ми очікуємо: якщо зв'язки існують, то, по-перше, отримаємо підтвердження взаємовпливу двох рядів явищ, які вивчаються; по-друге, наявні закономірності зв'язків дають підставу використовувати якісний аналіз, за допомогою якого можна буде дослідити специфіку мотивації досягнення юнаків-каратистів різного кваліфікаційного рівня. Це припущення дає можливість більш глибоко й детально вивчити специфіку таких взаємозв'язків на вибірці юнаків-каратистів. Мотивацію досягнення, її зміст та структуру досліджено Х. Хекхаузенем [5]. Посилаючись на його дослідження, ми вивчали категорії мотивації досягнення за методикою ТАТ Х. Хекхаузена [3]. У табл. 1 представлено результати кореляційних зв'язків категорій мотивації досягнення та рівнів спортивної кваліфікації каратистів 17–18 років.

Таблиця 1

Коефіцієнти кореляції між категоріями мотивації досягнення та рівнем спортивної кваліфікації юнаків-каратистів 17–18 років

Категорії мотивації	Кореляційні показники
	рівні спортивної кваліфікації

досяг- нення	10 кю	9 кю	8 кю	7 кю	6 кю	5 кю	4 кю	3 кю	2 кю	1 кю	1 дан
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Потреба в досяг- ненні успіху (В)	0,304	0,308	0,314	0,407	0,412	0,403	0,522	0,529	0,602	0,707	0,712
Потреба уникнення невдачі (Вм)	0,309	0,313	0,307	0,405	0,411	0,416	0,511	0,506	0,701	0,711	0,705
Інструмен- тальна діяльність задля до- сягнення успіху (І)	0,301	0,302	0,306	0,406	0,413	0,418	0,502	0,507	0,705	0,708	0,710
Інструмен- тальна діяльність задля уник- нення не- вдачі (Ім)	0,303	0,310	0,316	0,415	0,417	0,422	0,504	0,510	0,625	0,630	0,633
Очікування успіху (Е)	0,317	0,320	0,322	0,420	0,425	0,421	0,505	0,512	0,624	0,629	0,631
Очікування невдачі (Ем)	-0,589	-0,589	-0,587	-0,584	-0,581	-0,578	-0,575	-0,570	-0,571	-0,568	-0,564
Самосхва- лення (L)	0,323	0,326	0,331	0,426	0,425	0,433	0,523	0,527	0,536	0,539	0,545
Самокрити- ка (Т)	-0,324	-0,323	-0,321	-0,319	-0,317	0,437	0,533	0,531	0,538	0,540	0,542

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Позитивний емоційний стан (G+)	0,329	0,334	0,336	0,430	0,432	0,435	0,521	0,524	0,526	0,541	0,543
Негативний емоційний стан (G-)	-0,519	-0,515	-0,517	-0,518	-0,512	-0,509	-0,501	-0,495	-0,491	-0,487	-0,478
Тема успіху (Th)	0,288	0,289	0,294	0,280	0,278	0,282	0,338	0,344	0,346	0,348	0,352
Тема невдачі (Thn)	-0,557	-0,554	-0,549	-0,545	-0,541	-0,538	-0,539	-0,535	-0,530	-0,527	-0,525

Із таблиці 1 спостерігаємо наявність позитивних значущих зв'язків на 1% рівні між категоріями мотивації досягнення: потреба в досягненні успіху, потреба уникнення невдачі, інструментальна діяльність задля досягнення успіху, інструментальна діяльність задля уникнення невдачі, очікування успіху, самохвалення, позитивний емоційний стан, тема успіху та рівень спортивної кваліфікації від 10 кю до 1 дану. На 1% рівні між категоріями мотивації досягнення: очікування невдачі, негативний емоційний стан, тема невдачі та рівень спортивної кваліфікації від 10 кю до 1 дану; самокритика: від 10 кю до 6 кю – існують негативні зв'язки; від 5 кю до 1 дану – позитивні зв'язки.

Домінування потреби в досягненні успіху, потреби уникнення невдачі, інструментальної діяльності задля досягнення успіху, інструментальної діяльності задля уникнення невдачі, очікування успіху, самохвалення, позитивного емоційного стану, теми успіху сприяють зростанню рівня спортивної кваліфікації каратистів, а очікування невдачі, самокритика, негативний емоційний стан, тема невдачі гальмують підвищення кваліфікації каратистів. У табл. 2 подано результати кореляційних зв'язків категорій мотивації досягнення та рівнів спортивної кваліфікації каратистів 19–20 років.

Порівняльний аналіз кореляційних зв'язків між категоріями мотивації досягнення та рівнем спортивної кваліфікації в групах каратистів 17–18 і 19–20 років дає змогу виокремити провідні тенденції мотивації досягнення, незважаючи на деякі якісні відмінності,

їх суттєву усталеність та близькість. Описані значимі зв'язки між категоріями мотивації досягнення (прагнення до успіху: В, І, Е, L, G+, Th) і рівнем спортивної кваліфікації (10 кю, 9 кю, 8 кю, 7 кю, 6 кю, 5 кю, 4 кю, 3 кю, 2 кю, 1 кю, 1 дан) встановлено в процесі дослідження на вибірці юнаків-каратистів 17–18 і 19–20 років й представлено в кореляційній плеяді на рис. 1.

Таблиця 2

Коефіцієнти кореляції між категоріями мотивації досягнення та рівнем спортивної кваліфікації юнаків-каратистів 19–20 років

Категорії мотивації досягнення	Кореляційні показники										
	рівні спортивної кваліфікації										
	10 кю	9 кю	8 кю	7 кю	6 кю	5 кю	4 кю	3 кю	2 кю	1 кю	1 дан
Потреба в досягненні успіху (В)	0,317	0,319	0,316	0,409	0,416	0,408	0,530	0,538	0,610	0,714	0,729
Потреба уникнення невдачі (Вм)	0,311	0,314	0,308	0,407	0,413	0,421	0,423	0,516	0,513	0,703	0,714
Інструментальна діяльність задля досягнення успіху (І)	0,305	0,307	0,308	0,409	0,418	0,421	0,503	0,509	0,708	0,712	0,714
Інструментальна діяльність задля уникнення невдачі (Ім)	0,307	0,312	0,317	0,418	0,419	0,429	0,509	0,516	0,630	0,634	0,639
Очікування успіху (Е)	0,321	0,324	0,329	0,430	0,432	0,439	0,513	0,515	0,628	0,634	0,637
Очікування невдачі (Ем)	-0,458	-0,442	-0,431	-0,401	-0,379	-0,357	-0,329	-0,321	-0,310	-0,295	-0,269
Самосхвалення (L)	0,325	0,327	0,337	0,429	0,431	0,442	0,527	0,529	0,542	0,547	0,549
Самокритика (Т)	-0,311	-0,307	-0,304	-0,301	-0,437	-0,439	-0,538	-0,544	-0,547	-0,549	-0,552
Позитивний емоційний стан (G+)	0,341	0,343	0,347	0,440	0,442	0,445	0,522	0,527	0,530	0,542	0,550
Негативний емоційний стан (G-)	-0,441	-0,429	-0,389	-0,374	-0,351	-0,330	-0,319	-0,299	-0,291	-0,257	-0,251
Тема успіху (Th)	0,295	0,297	0,303	0,308	0,315	0,321	0,340	0,345	0,349	0,353	0,355
Тема невдачі (Thn)	-0,439	-0,425	-0,387	-0,372	-0,344	-0,328	-0,315	-0,280	-0,235	-0,233	-0,231

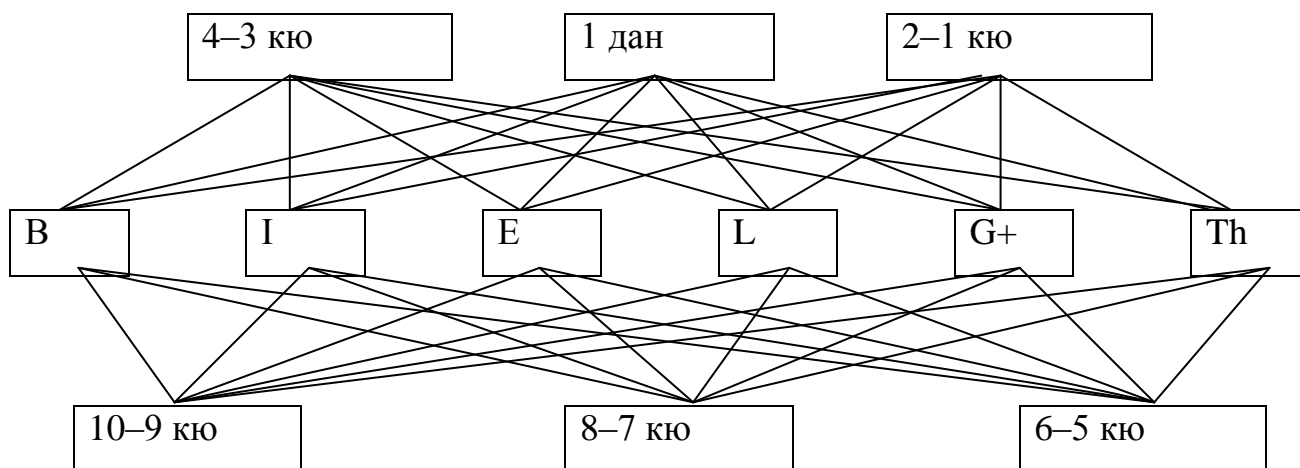

Рис. 1. Кореляційна плеяда між категоріями мотивації досягнення (прагнення до успіху) та рівнем спортивної кваліфікації юнаків-каратистів

Умовні позначення: В – потреба в досягненні успіху; І – інструментальна діяльність задля досягнення успіху; Е – очікування успіху; L – самохвалення; G+ – позитивний емоційний стан; Th – тема успіху; – позитивні зв’язки на 1% рівні.

Досліджені значимі зв’язки між категоріями мотивації досягнення (уникнення невдачі: Вм, Ім, Ем, Т, G-, Thn) та рівнем спортивної кваліфікації каратистів 17–18 і 19–20 років наведено в кореляційній плеяді на рис. 2.

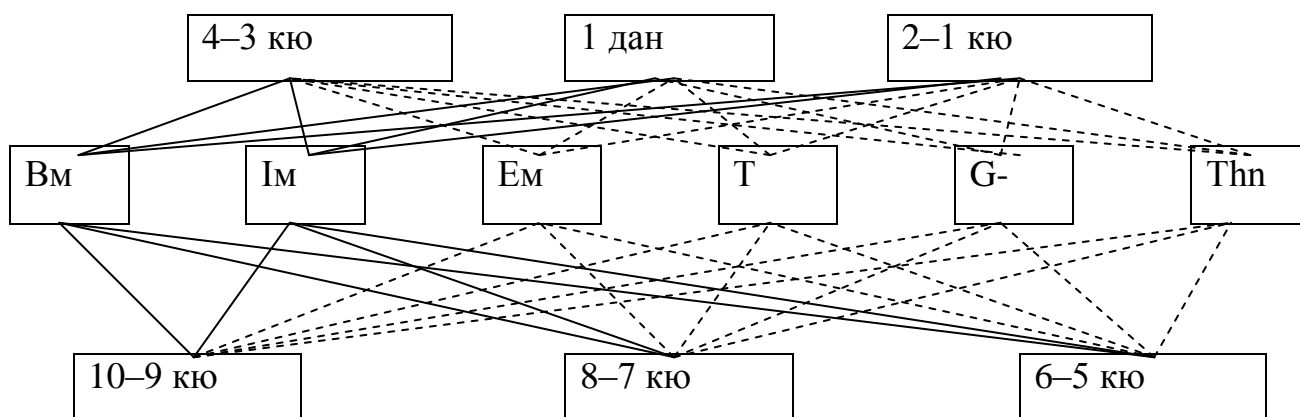

Рис. 2. Кореляційна плеяда між категоріями мотивації досягнення (уникнення невдачі) та рівнем спортивної кваліфікації юнаків-каратистів

Умовні позначення: Вм – потреба уникнення невдачі; Ім – інструментальна діяльність задля уникнення невдачі; Ем – очікування невдачі; Т – самокритика; G- – негативний емоційний стан; Thn – тема невдачі; – позитивні зв’язки на 1 % рівні; ----- негативні зв’язки на 1% рівні.

У таблиці 3 представлено показники кореляції між рівнем спортивної кваліфікації та результатами спортивних змагань каратистів.

Таблиця 3

Коефіцієнти кореляції між рівнем спортивної кваліфікації та результатами спортивних змагань юнаків-каратистів

Рівні спортивної кваліфікації	Кореляційні показники			
	результати спортивних змагань			
	17–18 років		19–20 років	
	<i>перемоги</i>	<i>поразки</i>	<i>перемоги</i>	<i>поразки</i>
10 кю	0,315	-0,249	0,327	-0,244
9 кю	0,372	-0,296	0,381	-0,295
8 кю	0,428	-0,354	0,439	-0,357
7 кю	0,393	-0,312	0,404	-0,318
6 кю	0,440	0,395	0,455	0,391
5 кю	0,561	-0,438	0,569	0,442
4 кю	0,613	0,508	0,622	0,503
3 кю	0,567	0,489	0,588	0,494
2 кю	0,598	0,509	0,608	0,507
1 кю	0,702	0,592	0,709	0,604
1 дан	0,697	0,617	0,715	0,609

Результати кореляційного аналізу дали змогу зробити висновок, що існують позитивні значущі зв'язки між рівнем спортивної кваліфікації та перемогами. На жаль, при поразках цей процес дещо гальмується, особливо в низьких рівнях спортивної кваліфікації. Із віком значущі позитивні кореляційні зв'язки при перемогах міцніють, а при поразках – коливаються, але, загалом, мають стійку тенденцію до покращення. Проведено статистичний аналіз динаміки мотивації досягнення за проективною методикою Х. Хекхаузена. Методика Х. Хекхаузена дає змогу дослідити можливості впливу на окремі категорії мотивації досягнення (потреба в досягненні успіху, очікування успіху, інструментальна діяльність задля досягнення успіху, позитивний емоційний стан, самосхвалення тощо).

Ми обчислювали значення t-критерію Стюдента (при P=95) для контрольної й експериментальної груп. Результати дослідження з використанням методики Х. Хекхаузена свідчать, що найбільші зрушення характерні для таких категорій мотивації досягнення, як потреба в досягненні успіху (t кр. = 2,57) та очікування успіху (t кр. = 2,49). Це можна пояснити тим, що тренінгові вправи були спрямовані саме на розвиток цих компонентів мотивації досягнення. Отже, використання проективної методики Х. Хекхаузена дає змогу диференційовано оці-

нити вплив психологічного тренінгу на певні компоненти мотивації досягнення. Мотиви уникнення невдачі (t кр. = 2,52) та очікування невдачі (t кр. = 2,38), які теж є структурними компонентами мотивації досягнення, у процесі тренінгу зазнають позитивних змін. Спортсмени, котрі пройшли психотренінг, у післятренінгових зрізах виявляли значно менші прагнення до уникнення невдачі. Отже, можна стверджувати, що мотиваційний тренінг дає змогу переорієнтувати каратистів із низьким рівнем мотивації досягнення з прагнення уникнення невдачі до прагнення досягнення успіху в спортивній діяльності. Вивчення динаміки змін категорій самоактуалізації каратистів здійснювалося за методикою А. Шострома. Результати дослідження категорій самоактуалізації спортсменів-каратистів з експериментальних і контрольних груп наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Співвідношення категорій самоактуалізації юнаків-каратистів на початку й після закінчення формувального експерименту, %

Категорії самоактуалізації	Кількість спортсменів, %			
	контрольна група		експериментальна група	
	17–18 років	19–20 років	17–18 років	19–20 років
Орієнтація в часі	46,1	49,8	89,8	95,1
Підтримка	42,7	44,9	85,7	89,4
Ціннісні орієнтації	37,2	39,4	72,3	78,9
Гнучкість поведінки	35,9	39,1	74,8	79,5
Сенситивність	33,4	34,8	63,4	67,8
Спонтанність	48,5	45,9	24,7	22,4
Самоповага	33,1	35,1	80,1	86,7
Самоприйняття	34,7	38,9	82,4	88,6
Уявлення про природу людини	37,7	39,8	75,9	80,9
Синергія	39,5	42,0	77,4	81,5
Прийняття агресії	55,3	53,1	28,2	25,9
Контактність	48,7	51,3	70,2	76,7
Пізнавальні потреби	42,4	44,8	83,4	87,9
Креативність	39,1	42,3	84,9	90,7

Із таблиці 4 видно, що в контрольній групі каратистів 17–18 років, порівняно з констатувальним експериментом, система категорій самоактуалізації зазнає значних змін: зростають орієнтація в часі – на 1,4 % (46,1 %); підтримка – на 2,2 % (42,7%); ціннісні орієнтації –

на 2,3 % (37,2 %); гнучкість поведінки – на 2,5 % (35,9 %); сенситивність – на 2,2 % (33,4 %); самоповага – на 2,2 % (33,1 %); самоприйняття – на 1,9 % (34,7 %); уявлення про природу людини – на 2,6 % (37,7 %); синергія – на 2,3 % (39,5 %); контактність – на 3,4 % (48,7 %); пізнавальні потреби – на 3,3 % (42,4 %); креативність – на 2,9 % (39,1 %); знижуються: спонтанність – на 2,3 % (48,5 %); прийняття агресії – на 2,5 % (55,3 %). У контрольній групі каратистів 19–20 років, порівняно з констатувальним експериментом, система категорій самоактуалізації зазнає значних змін: зростають орієнтація в часі – на 1,9 % (49,8 %); підтримка – на 3,1 % (44,9 %); ціннісні орієнтації – на 3,3 % (39,4 %); гнучкість поведінки – на 3,4 % (39,1 %); сенситивність – на 2,7 % (34,8 %); самоповага – на 2,8 % (35,1 %); самоприйняття – на 3,9 % (38,9 %); уявлення про природу людини – на 2,9 % (39,8 %); синергія – на 3,2 % (42,0 %); контактність – на 3,9 % (51,3 %); пізнавальні потреби – на 3,5 % (44,8 %); креативність – на 3,8 % (42,3 %); знижуються: спонтанність – на 3,2 % (45,9 %); прийняття агресії – на 3,4 % (53,1 %).

В експериментальній групі спортсменів 17–18 років, порівняно з констатувальним експериментом, система категорій самоактуалізації зазнає суттєвих змін: підвищуються більш ніж у два рази орієнтація в часі (44,7–89,8 %); підтримка (40,5–85,7 %); ціннісні орієнтації (34,9–72,3); гнучкість поведінки (33,4–74,8 %); сенситивність (31,2–63,4 %); самоповага (30,9–80,1 %); самоприйняття (32,8–82,4 %); уявлення про природу людини (35,1–75,9 %); синергія (37,2–77,4 %); пізнавальні потреби (39,1–83,4 %); креативність (36,2–84,9 %); більш ніж у 1,5 рази: контактність (45,3–70,2 %); знижуються більш ніж у 2 рази: спонтанність (50,8–24,7 %); прийняття агресії (57,8–28,2 %). У каратистів 17–18 років в експериментальній групі, порівняно з контрольною, відбуваються такі зміни: зростають: орієнтація в часі – на 43,7 % (89,8 %); підтримка – на 43,8 % (85,7 %); ціннісні орієнтації – на 35,1 % (72,3 %); гнучкість поведінки – на 38,9% (74,8%); сенситивність – на 30,0 % (63,4 %); самоповага – на 47,0 % (80,1 %); самоприйняття – на 47,7 % (82,4 %); уявлення про природу людини – на 38,2 % (75,9%); синергія – на 37,9 % (77,4 %); контактність – на 21,5 % (70,2 %); пізнавальні потреби – на 41,0 % (83,4 %); креативність – на 45,8% (84,9 %); знижуються: спонтанність – на 23,8 % (24,7 %); прийняття агресії – на 27,1 % (28,2 %).

В експериментальній групі каратистів 19–20 років, порівняно з констатувальним експериментом, система категорій самоактуалізації зазнає суттєвих змін: зростають більш ніж у два рази підтримка (41,8–89,4 %); ціннісні орієнтації (36,1–78,9 %); гнучкість поведінки (35,7–79,5 %); сенситивність (32,1–67,8 %); самоповага (32,3–86,7 %); самоприйняття (35,0–88,6 %); уявлення про природу людини (36,9–80,9 %); синергія (38,8–81,5 %); пізнавальні потреби (41,3–87,9 %); креативність (38,5–90,7 %); майже у два рази: орієнтація в часі (47,9–95,1 %); більш ніж у 1,5 раза – контактність (47,4–76,7 %); знижуються більш ніж у два рази спонтанність (49,1–22,4 %); прийняття агресії (56,5–25,9 %). У каратистів 19–20 років в експериментальній групі, порівняно з контрольною, у системі категорій самоактуалізації відбуваються принципово важливі зміни: зростають орієнтація в часі – на 45,3 % (95,1 %); підтримка – на 44,5 % (89,4 %); ціннісні орієнтації – на 39,5 % (78,9 %); гнучкість поведінки – на 40,4 % (79,5 %); сенситивність – на 33,0 % (67,8 %); самоповага – на 51,6 % (86,7 %); самоприйняття – на 49,7 % (88,6 %); уявлення про природу людини – на 41,1 % (80,9 %); синергія – на 39,5 % (81,5 %); контактність – на 25,4 % (76,7 %); пізнавальні потреби – на 43,1 % (87,9 %); креативність – на 48,4 % (90,7 %); знижуються: спонтанність – на 23,5 % (22,4 %); прийняття агресії – на 27,2 % (25,9 %). Істотні відмінності виявлено нами в рангових місцях категорій самоактуалізації каратистів (див. табл. 5).

Таблиця 5

Рангові місця категорій самоактуалізації юнаків-каратистів на початку й після закінчення формувального експерименту, %

Рангові місця категорій самоактуалізації	Контрольна група		Експериментальна група	
	17–18 років	19–20 років	17–18 років	19–20 років
1	2	3	4	5
1	Прийняття агресії (55,3)	Прийняття агресії (53,1)	Орієнтація в часі (89,8)	Орієнтація в часі (95,1)
2	Контактність (48,7)	Контактність (51,3)	Підтримка (85,7)	Креативність (90,7)
3	Спонтанність (48,5)	Орієнтація в часі (49,8)	Креативність (84,9)	Підтримка (89,4)
4	Орієнтація у часі (46,1)	Спонтанність (45,9)	Пізнавальні потреби (83,4)	Самоприйняття (88,6)

Закінчення таблиці 5

1	2	3	4	5
5	Підтримка (42,7)	Підтримка (44,9)	Самоприйняття (82,4)	Пізнавальні потреби (87,9)
6	Пізнавальні потреби (42,4)	Пізнавальні потреби (44,8)	Самоповага (80,1)	Самоповага (86,7)
7	Синергія (39,5)	Креативність (42,3)	Синергія (77,4)	Синергія (81,5)
8	Креативність (39,1)	Синергія (42,0)	Уявлення про природу людини (75,9)	Уявлення про природу людини (80,9)
9	Уявлення про природу людини (37,7)	Уявлення про природу людини (39,8)	Гнучкість поведінки (74,8)	Гнучкість поведінки (79,5)
10	Ціннісні орієнтації (37,2)	Ціннісні орієнтації (39,4)	Ціннісні орієнтації (72,3)	Ціннісні орієнтації (78,9)
11	Гнучкість поведінки (35,9)	Гнучкість поведінки (39,1)	Контактність (70,2)	Контактність (76,7)
12	Самоприйняття (34,7)	Самоприйняття (38,9)	Сенситивність (63,4)	Сенситивність (67,8)
13	Сенситивність (33,4)	Самоповага (35,1)	Прийняття агресії (28,2)	Прийняття агресії (25,9)
14	Самоповага (33,1)	Сенситивність (34,8)	Спонтанність (24,7)	Спонтанність (22,4)

Із таблиці 5 спостерігаємо розподіл рангових місць категорій самоактуалізації юнаків-каратистів на початку та після закінчення формувального експерименту. У контрольній групі в обох вікових категоріях на першому та другому рангових місцях – відповідно, прийняття агресії та контактність. У групі спортсменів 17–18 років на третьому ранговому місці – спонтанність, у групі каратистів 19–20 років – орієнтація в часі. В експериментальній групі каратистів в обох вікових категоріях на першому ранговому місці – орієнтація в часі. У групі спортсменів 17–18 років на другому ранговому місці – підтримка, на третьому – креативність. У групі каратистів 19–20 років на другому ранговому місці – креативність, на третьому – підтримка. На останніх щаблях рангової таблиці домінують такі категорії самоактуалізації, як самоприйняття, сенситивність, самоповага, прийняття агресії, спонтанність.

Під впливом психотренінгу в експериментальній групі простежувалася позитивна динаміка щодо деяких структурних компонентів потреби в самоактуалізації. На протигагу цьому в контрольній групі статистично значущих змін не відбувалося. Учасники мотиваційного тренінгу більшою мірою набули рис, властивих людям із достатнім рівнем самоактуалізації. Результати проведеного дослідження свідчать, що оптимізація мотивації досягнення в спортивній діяльності юнаків є успішною в тому випадку, якщо каратист не тільки оволодіває необхідними засобами діяльності, а й відчуває внутрішню спонуку відповідно діяти. Завдяки використанню в експериментальних групах заходів із розвитку мотивації спортивних досягнень у каратистів формується система засвоєння тактико-технічних засобів та прийомів східної боротьби, керування власною мотивацією, навички аналізу й самоаналізу. Це сприяло осягненню життєвого шляху, у якому ключовими є постання особистості юнака-каратиста та його самоактуалізація.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Дослідження системи взаємозв'язків мотивації досягнення зі спортивними результатами юнаків-каратистів сприяли не тільки вдосконаленню мотивації спортивних досягнень юнаків, а й зростанню кількості перемог на татамі, підвищенню рівня спортивної кваліфікації та зміцненню самоактуалізації каратистів. *Перспектива дослідження* – вивчення особливостей мотивації спортивних досягнень у змагальному процесі в різних вікових періодах підготовки каратистів.

Список виковиратної літератури

1. Занюк С. С. Психологія мотивації : навч. посіб. / С. Занюк. С. – К. : Либідь, 2002. – 304 с.
2. Ояма М. Путь каратэ Кёкусинкай / Ояма М. – М. : До-информ, 1992. – 107 с.
3. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека / Семиченко В. А. – Киев : Милениум, 2004. – 521 с.
4. Уэйнберг Р. С. Основы психологии спорта и физической культуры / Р. С. Уэйнберг, Д. Гоулд ; пер с англ. – Киев : Олимпийская лит., 2001. – 336 с.
5. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Хайнц Хекхаузен. – 2-е изд. – СПб. : Питер ; М. : Смысл, 2003. – 860 с.